

T. LVCRETII CARI
DE RERVM NATVRA

LOCOS SELECTOS
AD VSVM DISCIPVLORVM EDIDERVNT
Ignatius ARMELLA CHÁVEZ Georgius A. ČEPELÁK
Aloisius MIRAGLIA, Emlen M. SMITH

Edizioni Accademia
Vivarium Novum
Roma - MMXII

Recēnsuērunt - Revisione editoriale

Jiří A. ČEPELÁK, Luigi MIRAGLIA

In pāginās dīgessērunt - Progetto grafico

Julien CLAEYS BOÚUAERT, Sergio SCALA

Tegumentum cōnfēcit - Copertina

Alexis HELLMER

Imāginēs ex integrō dēlīneāvērunt - I disegni sono di

Salvatore BUONOMO, Gerardo GUZMÁN RAMÍREZ, Nadia MARANO

LVCRETII DE RERVVM NATVRA

locōs sēlectōs in lūcem ēdidērunt

Ignacio ARMELLA CHÁVEZ – Jiří A. ČEPELÁK

Luigi MIRAGLIA – Emlen E. SMITH

© Edizioni Accademia Vivarium Novum, 2012

Via Corrado Barbagallo, 20 - 00166 Roma

Tel. (+39) 06 66589833 - 06 6689034

Fax. (+39) 06 61007266

www.vivariumnovum.it

info@vivariumnovum.it

Omnia proprietātis iūra reservantur - Tutti i diritti sono riservati

Typīs excussus in Italiā - Stampato in Italia - *Printed in Italy*

ISBN 978-88-95611-28-0

È assolutamente vietata la riproduzione totale o parziale di questa pubblicazione, così come la sua trasmissione sotto qualsiasi forma e con qualunque mezzo, anche attraverso fotocopie, senza l'autorizzazione scritta delle Edizioni Accademia *Vivarium Novum*.

Ex officinā typographicā **Jacobelli** s.r.l. - Romae

RES QVAE HOC LIBRO CONTINENTVR

Dē Lucrētīi vītā	p.	5
Dē Epicūrī doctṛīnā		7
Dē rērum nātūrā		8
Liber I		9
Liber II		10
Liber III		10
Liber IV		11
Liber V		11
Liber VI		12
Epicūrī doctṛīna Cicerōnis verbīs explanāta		13
LIBER I		
Alma Venus invocātur.		
Poēma Memmiō praebētur		17
Laus Epicūrī - Dē Īphigenīae sacrificiō		22
Difficile Latīnīs verbīs illūstrāre		
obscūra Graecōrum reperta		27
Mūsārum melle versūs contingere		29
LIBER II		
Dē sapientis tranquillitāte		33
Cūr corpora stāre videantur,		
cum atomī sint in mōtū		39
Dē mātṛe quae vitulum āmissum quaerit		42
Dē terrā omnium rērum mātṛe		46
LIBER III		
Novae Epicūrī laudēs		53
Mors nihil est ad nōs, neque pertinet quidquam		57
Mortem nōn esse timendam, cum dolōre careat		61
Cūr nōn ut plēnus vītāe convīva recēdis?		65

Nūllum esse Acheruntem, nūllum Tartarum	68
Multī rēgēs rērumque potentēs occidērunt	73
Saepe pondus inest animīs	76
LIBER IV	
Dē amōris īnsāniā	79
Et implicitus possīs effugere īnfestum amōrem	83
LIBER V	
Nātūra rērum nōn est facta in ūsum hominum	89
Dē prīmā orbis terrārum aetāte	
dē hominibus prīscīs	93
Cūr mōnstra esse nōn possint	97
Dē prīmīs hominibus mōre ferārum vīventibus	102
Dē hūmānae societātis ortū	110
Dē modīs mūsicīs prīmum inventīs	112
LIBER VI	
Dē fulgurum nātūrā	117
Dē morbōrum causīs; de pestilentīā Athēnīs exortā	122
Languēbant plēraque morbō et moriēbantur	128
Index vocābulōrum	137
Index nōminum	143
Notae	144

In margine pāginārum explānantur vocābula quae nōn reperiuntur in librīs quibus titulus est LINGUA LATINA PER SE ILLUSTRATA pars I: Familia Rōmāna; pars II: Rōma Aeterna, cap. XXXVI-XLV.

Vocābula quae in pāginīs 5-16 reperiuntur plērumque nōn explānantur iterum in reliquō librō. Vocābula vērō, quae in plūribus capitulīs reperiuntur, singulīs locīs explānantur, ut singula capitula per sē legī possint.

Dē Lucrētīi vītā

Dē Lucrētīi vītā admodum pauca nōbīs sunt nōta. Hierōnymus in suīs *Chronicīs* haec annō XCV a. Chr. n. facta esse scrībit:

5 «Titus Lucrētius poēta nāscitur, quī postea, amātōriō pōculō in furōrem versus, cum aliquot librōs per intervālla īnsāniae cōnscrīpsisset (quōs postea Cicerō ēmendāvit), propriā sē manū interfēcit annō aetātis XLIV.»

10 Dē annō autem mortis dubitātur: nam Dōnātus, grammaticus ēgregius, in suā *Vergiliī vītā*, postquam scrīpsit Vergiliū annō LV a. Chr. n. togam virīlem sūmpsisse, haec addit:

«ēvēnitque ut eō ipsō diē Lucrētius poēta dēcēderet».

Hierōnymus -I m : vir doctus, quem Christiānī sūctum post mortem habuerunt (331-420 p. Chr. n.)
Chronica -ōrum n pl = liber quī rēs singulīs annīs gestās continet

amātōriō pōculō : pōtione ad amōrem excitandum dolō datā

ēmendāvit : fortasse Cicerō Lucrētīi librum pūblicum fēcit

toga virīlis : annō aetātis suae XVII puerī Rōmānī togam virīlem sive pūram (sine purpurā) sūmunt

dēcēdere (dē vītā) = morī

<p>Itaque aut Hierōnymus aut Dōnātus errāvit; nam sī Lucrētius annō XCV nātus et annō LV mortuus est, fierī nōn potest ut annō aetātis XLIV dēcēsserit. Nihil igitur certius dīcī potest quam Lucrētium nātum esse <i>ferē</i> annō XCV et mortuum esse <i>paulō post</i> quadrāgēsimum aetātis annum.</p>	<p>15</p> <p>20</p>	
<p>Pompeī -ōrum <i>m pl</i></p>	<p>Ubi vērō nātus sit, item incertum. Nōnnūllī enim putant eum Rōmānum fuisse; aliī, contrā, nōn inānibus argūmentīs addūcuntur ut crēdant il- lum Pompeīs, in oppidō Campāniae, haud humili locō nātum esse.</p>	<p>25</p>
<p>vērī simile = quod vērum esse vidētur at-tamen</p>	<p>Vix praetereā vērī simile est eum amātōriō pōculō in furōrem versum esse. Attamen nōn omnīnō falsum iūdicandum vidētur esse: nam in ipsō eius opere nōnnūlla sunt, ex quibus appāret Lucrētī animū, nisi īnsāniā affectum, certē valde turbātum fuisse atque perpetuā sicut aegritūdine oppressum, quā fiēbat ut assiduā labōrāret maestitiā. Multī igitur virī doctī nōn indignum fidē putant eum <i>per intervālla īnsāniae</i> vel saltem poētīcō quōdam furōre permōtum suum poēma scrīpsisse. Neque est cūr dubitēmus quīn mortem ipse sibi cōscīverit.</p>	<p>30</p> <p>35</p>
<p>aegritūdō -inis <i>f</i> = dolor animī</p>		
<p>poēma -atis <i>n</i> = opus versibus scrīptum, carmen</p>		
<p>mortem sibi cōscīscere = sē in- terficere</p>		

Dē Epicūrī doctrīnā

Ut aegritūdinem suam lēnīret, Lucrētius Epicūrī doctrīnam coluit, Graecī philosophī, quī docēbat quōmodo hominis vīta beāta fierī posset, iīs omnibus timōribus excussīs, quibus identidem turbāmur. Epicūrus, ut ante eum Dēmocritus fēcerat, docet omnia, quae vidēmus, et ūniversum mundum, omnem rem, omnem māteriam effīcī ex partibus minimīs, quae semper moventur. Eae particulae minimae, quae dīvidī nōn possunt, Graecē appelluntur 'atomī'.

Hae atomī per ināne dēcidunt motū quōdam rēctō, ut imbris guttae; subitō tamen, neque ūllā lēge, ita dēclīnāre solent, ut inter sē concurrentēs coeant et congregentur. Nōn ūnus mundus est, sed īnfīnītī, inter quōs spatia vacua sunt (*intermundia* Latīnē dicta), ubi deī vīvunt, quī igitur rēs hūmānās nōn cūrant, neque sunt verendī.

Epicūrus -ī m
doctrīna -ae f = quod docētur

lēnīre = mītigāre

philosophus -ī m = vīr sapiēns

ex-cutere = expellere, abicere

Dēmocritus -ī m : philosophus
Graecus (V saec. a.Chr.n.)

particula -ae f = parva pars

atomus -ī f

ināne - is n = spatium vacuum,
immēnsū | dē-cidere = deorsum
cadere
gutta -ae f

dē-clīnāre = inclīnāre
co-īre (< cum + īre) = convenīre
con-gregāre (< cum + gregāre)
= in gregem cōgere
inter-mundium -ī n

LIBER III

Novae Epicūrī laudēs

"Tē sequor" ait Lucrētius, Epicūrum alloquēns,
 "ō Graecōrum ōrnāmentum et glōria: quī prīmus
 potuistī exprōmere lūcem tam clāram ex tam
 magnīs tenebrīs, dēmōnstrāns quae sint vītae com-
 5 moda; et iam mea vestīgia īnfīxa pōnō in signīs
 pedum tuōrum in terrā impressīs; nōn tamen tam
 cupidus certandī tēcum, quam quia cupiō imitārī
 tē propter amōrem, quō afficitur animus meus ergā
 tē. Nam, quōmodo hirundō certet cum cynīs? Aut
 10 quidnam haedī, tremulīs suīs membrīs, possunt fa-
 cere in currendō quod simile sit vīribus validī equī?

ex-prōmere

īn-figere -fīxisse -fīxum

imprimere -pressisse -pressum

hirundō -inis f

cynus -ī m

haedus -ī m

tremulus -a -um = quī tremit

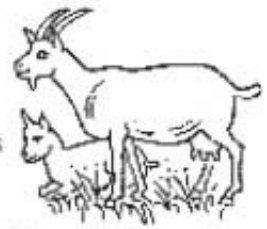

hirundō

cynus

haedus

Tū es pater et inventor rērum; tū suppeditās nōbīs
 paterna praecepta; et sicut apēs dēgustant om-
 nia in vallibus flōribus vestītīs, ita eōdem modō

inventor -ōris m = quī invenit
 suppeditāre = offerre (rem ūtilem)
 dē-gustāre = gustāre

vestire -fivisse -fivum

	15
	20
cōn-spergere = aspergere concrēscere -crēvisse -crētum = dūrus fierī (ut glaciēs) pruīna -ae f : glaciēs quae concrēscit in herbīs (: frīgus)	25
dif-fundere = spargere	
Acherūsia -a -um = īnferus	30
	35
prīmōrdium -iī n = p̄ncipium	40
Acherūns -ūntis m = flūmen quod est apud Īnferōs (: Īnferī)	45

III. 1-40

Ē tenebrīs tantīs tam clārum extollere lūmen quī prīmus potuistī illūstrāns commoda vītae, tē sequor, ō Grāiae gentis decus, inque tuīs nunc ficta pedum ponō pressīs vestīgia signīs,	tē sequor, ō Grāiae (= Graecae) gentis decus, quī prīmus potuistī extollere in-que tuīs pressīs signīs (: ves- tigīs) ponō ficta (: impressa, infixa) vestīgia pedum <i>meōrum</i>
5 nōn ita certandī cupidus quam propter amōrem quod tē imitārī aveō; quid enim contendat hirundō cycnīs, aut quidnam tremulīs facere artubus haedī cōnsimile in cursū possint et fortis equī vīs? tū, pater, es rērum inventor, tū patria nōbīs	quam quod te imitārī aveō propter amōrem meum ergā tē avēre = valdē cupere quid = quā in rē, quōmodo contendere = certāre <i>cum</i> cycnīs artus -ūs (<i>dat / abl pl -ubus</i>) <i>m</i> = membrum cōnsimilis -e = similis quidnam cōnsimile et = atque cōnsimile atque = eiusdem generis atque patria praecepta praeceptum -ī <i>n</i> (< praecipere) = quod praeceptum est tuīsque ex chartīs = et ex tuīs chartīs (: librīs) flōri-fer -fera -ferum (< flōs + ferre) = plēnus flōrum libāre = gustāre itidem <i>adv</i> (< ita + dem) = item, eōdem modō omnia aurea dīcta dē-pāscimur = gustāmus aurea <i>et</i> dignissima ratiō tua (: quae docēs), dīvinā mente coorta vōciferārī = prōclāmāre <i>vēram</i> nātūram dif-fugere per tōtum ināne (: spatium va- cuum) gerī : nāscī et movērī dīvōrum (: deōrum) nūmen : potestās nūbila -ōrum <i>n pl</i> = nūbēs nix cāna, concrēta ācrī pruīnā ācrī : dūrā cānus -a -um = candidus in-nūbilus ↔ nūbilus (= serēnus)
10 supeditās praecepta, tuīsque ex, inclute, chartīs, flōriferīs ut apēs in saltibus omnia libant, omnia nōs itidem dēpāscimur aurea dīcta: aurea, perpetuā semper dignissima vītā. nam simul ac ratiō tua coepit vōciferārī	
15 nātūram rērum, dīvinā mente coorta, diffugiunt animī terrōrēs, moenia mundī discēdunt. Tōtum videō per ināne gerī rēs. Appāret dīvum nūmen sēdēsque quiētae, quās neque concutiunt venī nec nūbila nimbīs	
20 aspergunt neque nix ācrī concrēta pruīnā cāna cadēns violat, semper[que] innūbilus aether	

in-tegere = tegere
dif-fundere -fūdisse -fūsum
= spargere
porrō *adv* = deinde, praeterea

dē-libāre = violāre, turbāre

obstat quīn dispiciantur = pro-
hibent dispicere
dis-picere = discernere

omnia, quaecumque geruntur

mē percipit (: capit)

re-tegere -tēxisse -tēctum =
aperire (↔ cēlāre)

exōrdium -iī *n* = pīncipiū

per-ciēre -ciisse -citur = per-
movēre

rēs quaeque
creāre = pīcreāre

hās-ce secundum rēs = post hās rēs
mihī vidētur animī atque animae
nātūra clāranda esse
clārāre = dēclārāre, clāre ostendere

forās agendus *esse vidētur* : ex-
pellendus *esse vidētur*

metus ille, quī hūmānam vītā
funditus ab īmō turbat

suf-fundere = aspergere
nigror -ōris *m* = colōr niger
neque relinquit (: sinit) ūllam
voluptātem esse liquidam
pūramque
liquidus -a -um ↔ turbidus, sor-
didus

integit et largē diffūsō lūmine rīdet:

omnia suppeditat porrō nātūra neque ūlla

rēs animī pācem dēlibat tempore in ūllō.

At contrā nusquam appārent Acherūsia templa, 25

nec tellūs obstat quīn omnia dispiciantur,

sub pedibus quaecumque īnfrā per ināne geruntur.

Hīs ibi mē rēbus quaedam dīvīna volūptās

percipit atque horror, quod sic nātūra, tuā vī

tam manifesta patēns, ex omnī parte retēcta est. 30

Et quoniam docuī, cunctārum exōrdia rērum

quālia sint et quam variīs distantia fōrmīs

sponte suā volitent aeternō percita mōtū,

quōve modō possint rēs ex hīs quaeque creārī;

hāsce secundum rēs, animī nātūra vidētur 35

atque animae clāranda meīs iam versibus esse

et metus ille forās praeceps Acherūntis agendus,

funditus hūmānam quī vītā turbat ab īmō

omnia suffundēns mortis nigrōre neque ūllam

esse voluptātem liquidam pūramque relinquit. 40